

การศึกษาแนวความคิด เกี่ยวกับการพนัน

แนวความคิด เกี่ยวกับการพนัน ในวรรณคดีสันสกฤตและวรรณคดีบาลี

จากการศึกษาวรรณคดีสันสกฤตและวรรณคดีบาลีตั้งแต่สมัย 2500 ปีก่อนคริสต์ศตวรรษจนถึงคริสต์ศตวรรษที่ 11 ผู้วิจัยพบว่า มีแนวความคิด เกี่ยวกับการพนันอยู่ 2 แนวความคิดคือ แนวความคิดที่ว่า การพนัน เป็นการ เล่น เพื่อความบันเทิง และแนวความคิดที่ว่า การพนัน เป็นความชั่วร้าย ดังจะกล่าวต่อไปนี้

ก. แนวความคิดที่ว่า การพนัน เป็นการ เล่น เพื่อความบันเทิงใจ

ในวรรณคดีสันสกฤตมีคำที่มีความหมายว่า การพนันอยู่หลายคำ เช่น คำว่า ทูยต เทวน และ कुलห ซึ่งปรากฏอยู่ในคัมภีร์อมรโกศ¹ และคัมภีร์อื่น ๆ²

คำ ทูยต และ เทวน เป็นคำกฤตมาจากธาตุ ทิว ซึ่งแปลว่า เล่น ส่วนคำว่า कुलห มาจากธาตุ कुलหฺ แปลว่า เล่นการพนัน³

นอกจากนี้ยังมีคำอื่นที่มีความหมาย เกี่ยวกับการพนัน เช่น คำว่า โกตว เป็นคำดัทธิตมาจากคำว่า กิตว ซึ่งแปลว่า นักเลงการพนัน⁴

¹Vyākhyākarah, Amarakośa (Vārāṇasī : Motilal Banarsidass, 1676), p. 292.

²มีคัมภีร์มหาภารตะ คัมภีร์ธรรมศาสตร์ อรรถศาสตร์ ทศกumarจริต และกถาสรีตสาคร

³Monier M. Williams, A Sanskrit-English Dictionary 2nd ed. (New Delhi : Rajbandhu Industrial Company, 1981), pp. 371, 495, 500.

⁴Ibid., p. 311.

ในวรรณคดีบาลี คำที่มีความหมายว่าการพนันคือ คำว่า ชุต และ เกตว ซึ่งปรากฏใน คัมภีร์อภิธานูปปทีปิกา⁵ และตรงกับคำภาษาสันสกฤตว่า ทยุต และ โกว

คำว่า ชุต พบมากที่สุดในวรรณคดีบาลี เช่น ในพระไตรปิฎก คือ พระวินัยปิฎก มหาวีรังก์ พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย อังคุตตรนิกาย และในชาดกกฎกถา เป็นต้น⁶

ส่วนคำว่า เกตว นั้น ในวรรณคดีบาลีมักใช้ในความหมายว่า นักเลงสะกา หรือนักเลงการพนัน

การพิจารณาคำศัพท์ภาษาสันสกฤตและภาษาบาลีที่มีความหมายว่า การพนัน ที่มาจากธาตุ ทัว ที่แปลว่า เล่น ขว้าง โยน นี้ ทำให้เห็นสภาพของการพนันว่าเกี่ยวข้องกับการเล่น การโยน ดังนั้นที่ปรากฏในวรรณคดีสันสกฤตและวรรณคดีบาลี จึงเกี่ยวกับการเล่นเพื่อความบันเทิงใจของชาว อินเดียที่มีมาตั้งแต่สมัยพระเวท การพนันเป็นที่นิยมรองลงมาจากการแข่งขันรถ⁷ คัมภีร์ธรรมศาสตร์ เช่น นารทียส์หิตา กล่าวถึงการพนันไว้ดังนี้

"การเล่นการพนันด้วยลูกเต๋า ขึ้นส่วนหนึ่ง ขึ้นส่วนงาช้าง เป็นต้น ที่คดโกง และการเล่นการพนันด้วยนกทั้งหลาย เป็นเรื่องว่าด้วยการพนันทยุคะและการพนันสมาทะยะ"⁸

แนวคิดที่เกี่ยวกับการเล่นการพนันเพื่อความบันเทิงนี้ มีเรื่องเล่าดังนี้

⁵ อภิธานูป 531.151

ชุต (คว นิคฺฤ) เกตว

⁶ Hare E. M., ed. Pali Tipitakam Concordance (London : The Pali Text Society, 1957), p. 173.

⁷ เสาวภา เจริญขวัญ, "ประเพณีการแข่งงานของอินเดียสมัยพระเวท" (วิทยานิพนธ์ปริชฌามหาบัณฑิต แผนกวิชาภาษาตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520) หน้า 16.

⁸ Nār. 17.1

Akṣavardhrasalakādyair devanam jihmakāritam/
Panakrīdā vayobhiś ca padam dyūtasamāhvayam//

วันหนึ่ง เป็นวันที่ปาวลี คือวันขึ้นปีใหม่ พระศิวะทรงสะกกับพระนางปารวตีผู้เป็นพระชายา พระศิวะเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ ต้องสูญเสียทุกสิ่งทุกอย่าง และต้องออกจากที่ประทับไปอยู่ตาม ลำพังที่ริมฝั่งแม่น้ำคงคา ต่อมาพระการคคิ เกษะพระโอรสองค์รองของพระองค์ได้ไปศึกษา วิธีเล่นสะกกับนางชานาญ เมื่อกลับมาได้ทำทนายพระนางปารวตีให้มาสู้กับคนแทนพระบิดา ผลของการเล่นทำให้พระนางปารวตีพ่ายแพ้ ทำให้พระศิวะได้กลับมาประทับที่พระค้ำหนัก ตามเดิม พระพิชเณศต้องการจะกัหน้าให้พระมารดา จึงทำทนายพระการคคิ เกษะให้มาแข่ง สะกกับใหม่ ผลการเล่นครั้งหลังนี้ พระพิชเณศเป็นฝ่ายชนะ จึงเกิดการทะเลาะเบาะแว้ง กันขึ้น ในที่สุดพระศิวะได้ประกาศว่า ในวันที่ปาวลีนี้ให้เป็นวันที่ทุกคนเล่นการพนันใด ๆ ได้ โดยอิสระ ไม่บังคับหรือเป็น เรื่องจริงจังกใด ๆ⁹

ในตอนท้ายของนิทานจะเห็นว่าพระศิวะได้ทรงเห็นว่า การพนันนั้นบางทีควรเล่นเพื่อความบันเทิง ไม่ควรเอาจริงจังจนเป็นมูลเหตุให้เกิดการทะเลาะวิวาทกันขึ้นได้

บางทีการพนันก็เป็นเหมือนดาบสองคม เป็นสิ่งล่อใจทำให้นักการพนันมีความหวัง เพราะการเล่นการพนันก็เป็นหนทางที่อาจจะทำให้ได้หลายสิ่งหลายอย่างมา และสิ่งที่ได้มาเหล่านั้น อาจจะสูญเสียไปทั้งหมดก็ได้ ดังข้อความว่า "การพนันเป็นหนทางที่จะได้มาซึ่งทรัพย์ ภรรยา เพื่อน และของขวัญ และการพนันก็เป็นหนทางทำให้สิ่งที่ได้มาทั้งปวงเหล่านั้นสูญเสียไปเช่นกัน"¹⁰

ในชาดกกุฎฐกถายาสี เรื่องกาภาติชาดก พระเจ้าพรหมทัตทรงสะกกับพญาครุฑเพื่อการ บันเทิงเท่านั้น จากหลักฐานไม่ปรากฏว่ามีการใช้เงินหรือสิ่งของเป็นเดิมพัน และเบื้องหลังของ ความบันเทิงนั้นคือ ความต้องการชัยชนะ การได้รับการยอมรับว่าตนเป็นผู้เล่นที่มีทักษะและความ สามารถ

⁹ วัสทธิ บุชยกุล, วัสทธินิพนธ์ (กรุงเทพมหานคร : ๓เนศวรการพิมพ์, 2520), หน้า ๑๑.

¹⁰ Sūdraka, Mṛcchakatikā. ed. by M. R. Kāle (Delhi : Motilal Banarsidass, 1972), p. 80.

Dravyaṃ labdham dyūtenaiva dārā mitram dyūtenaiva/
dattam bhuvatam dyūtenaiva sarvaṃ nastam dyūtenaiva//

ข. แนวความคิดที่ว่าภาพนั้นเป็นความชั่วร้ายที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิต

มีหลักฐานปรากฏในคัมภีร์ฤคเวทว่า ลูกเต๋าซึ่งเป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งของภาพนั้น มีอิทธิพลเหนือจิตใจของนักรบนั้นยิ่งนัก เป็นสิ่งคอยทิ่มแทง เผลอผลาญจิตใจของนักรบนั้นอยู่เสมอ ดังบทสวดว่า "ลูกเต๋าทิ้งหลายมีขอเกี่ยว ทิ่มแทง หลอกดวง รุ่มร้อน และเผลอผลาญ ใจของขวัญเหมือนเด็ก* เคล้าด้วยน้ำผึ้งอันเป็นพลังวิเศษสำหรับนักรบนั้น"¹¹

คัมภีร์มหาภารตะกล่าวถึงความชั่วร้ายของภาพนั้น ที่มีผลกระทบต่อมนุษย์ไม่ว่าเขาจะเป็นคนดีหรือคนชั่วก็ตาม ดังข้อความว่า "ดูกรมหาปราชญ์ ภาพนั้นทฤษฎะ ม่อนทำลายความสงบของคนดี ทำให้เกิดความแตกแยก และภัยพิบัติแก่คนชั่ว"¹²

ในคัมภีร์ธรรมศาสตร์ โดยเฉพาะคัมภีร์มานวธรรมศาสตร์ถือว่า ภาพนั้นเป็นสิ่งไม่ดี เป็นความชั่วร้ายสำหรับกษัตริย์ ดังปรากฏข้อความว่า "พึงทราบว่าการดื่ม (น้ำเมา) การเล่นการพนันสะกา สตรี และการล่าสัตว์ตามลำดับ เป็นสิ่งเลวร้ายที่สุด 4 อย่างในหมวดที่เกิดจากกาม"¹³

* Monier M. Williams, Sanskrit-English Dictionary, 2 nd (New Delhi : Rajbandhu Industrial Company, 1981), p. 292. แปลว่า ใจของขวัญ

¹¹ RV. 10.34.7

Akṣāsa idaṅkuśīno nitodino nikṛtvānas tapanās tāpayiṣṇavaḥ/
kumāradesṇa jayataḥ punarhaṇo madhvā samprktāḥ kitavasya barhaṇā//

¹² MBh. 5.126.6

Akṣadyūtaṃ mahāprājña satām aratināsānam/
asatām tatra jāyante bhedaśca vyasanāni ca//

¹³ Mn. 7.50

Pānaṃ akṣāḥ striyaḥ ca eva mṛgayā ca yathākramam/
etat kaṣṭatamaṃ vidyāccatuṣkaṃ kāmaje gaṇe//

นอกจากนี้คัมภีร์มานวธรรมศาสตร์ยังกล่าวไว้อีกว่า "การพนัน เป็นการสร้างศัตรูที่สำคัญเคยปรากฏให้เห็นในกาลก่อน ดังนั้นผู้ฉลาดไม่พึงเสพการพนันแม้เพื่อความสนุกสนาน"¹⁴

คัมภีร์ธรรมศาสตร์ฉบับพฤตสप्तีกกล่าวไว้ว่า "พระมनुห้ามเล่นการพนัน เพราะการพนันเป็นการทำลายความสัตย์ ความบริสุทธิ์ และความมั่งคั่ง"¹⁵ ความชั่วร้ายที่อาจเกิดขึ้นได้จากการพนันนี้เอง ที่พระมनुมองเห็นว่า พระราชาเป็นผู้มีอำนาจในแผ่นดิน สมควรที่จะเป็นผู้ช่วยขจัดความชั่วร้ายอันเกิดจากการพนันเหล่านี้ได้ จึงกล่าวเตือนพระราชาว่า

พระราชาพึงให้เลิกการเล่นการพนันทฤษฎะและสมათวะยะให้หมดไปจากอาณาจักร ความชั่วร้ายทั้งสองอย่างนี้ สร้างความทายนะให้แก่อาณาจักรของกษัตริย์ทั้งหลาย การพนันทฤษฎะและการพนันสมათวะยะเป็นการขโมยอย่างเปิดเผย ที่พระราชาต้องพยายามขจัดให้สิ้นไป เป็นนิตย์¹⁶

¹⁴ Mn. 9.227

Dyūtam etat purā kalpe dr̥ṣṭam vairakaram mahat/
tasmād dyūtam na seveta hāsyaṛtham api buddhimān//

¹⁵ Br. 26.1

Dyūtam nisiddham manunā satyaśāu cadhanāpaham//

¹⁶ Mn. 9.221,222

Dyūtam samāhvayam caiva rājā raṣṭrān nivārayet/
rājyāntakaraṇāv etāu dvāu doṣāu pṛthivīkṣitām//
Prakāśam etat tāskaryam yad devanasamāhvayau/
taylor nityam pratīghāte nṛpatir yatnavān bhavet//

บุคคลที่เป็นนักการพนัน เป็นบุคคลที่เชื่อถือไม่ได้ เป็นบุคคลที่ถูกเหยียดหยาม
ว่าเป็นคนเท็จใน 7 จำพวกคือ "พ่อค้า หญิงโสเภณี ขโมย นักการพนัน ชายหิคนัประเวณี คนล่วง
ในประโยชน์ส่วนตน และคนง่วงนอน"¹⁷

ส่วนคัมภีร์บาลีถือว่าการเล่นการพนันเป็นอบายมุข คือทางที่จะนำไปสู่ความเสื่อมทั้งหลาย
ดังมีข้อความที่ปรากฏใน ทิฆงชาดสูตร อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต ว่า "ดูก่อนพญาคชบัชชะ
โภคทรัพย์ที่ได้มาโดยชอบมีทางเสื่อม 4 ประการคือ 1. เป็นนักเลงหญิง 2. เป็นนักเลงสุรา
3. เป็นนักเลงการพนัน 4. มีมิตรชั่ว มีสหายชั่ว มีคนใกล้ชิดชั่ว"¹⁸

ในสังคาลสูตร ปาฎิกวรรค ทิฆนิกาย มีการกล่าวถึงความเสื่อมของโภคทรัพย์
ที่เกิดจากการเล่นการพนันว่า

¹⁷Sternbach ludwik, Gaṇikāvṛtta Saṃgrahaḥ (Hoshiarpur :
Visheshvarnanda Institute Publication, 1953), p. 120.

Vaṇik panyaṅgaṇā dasyur dyūtakṛt paradārikah/
svārthasādhakanidrālū saptā satyasya mandiram//

¹⁸อง. จ. ๑๔๖. ๒๓. ๑๔๔. ๒๙๑

สมุปนฺนํ พยคฺชปชฺช โภคานํ จตฺตาริ อปายมุขานิ โทนฺติ
อิตฺถิตฺตฺโต สุรารตฺตฺโต อกฺขตฺตฺโต ปายมิตฺโต ปายสทาโย ปายสมฺปวงฺโก

ดูก่อนคหบดีบุตร โทษในการเล่นการพนัน อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท 6 ประการ คือ 1. ผู้ชนะยอมก่อเวร 2. ผู้ห้ำหั่นเสียค้ายทรัพย์ที่เสียไป 3. ความเสื่อมทรัพย์ในปัจจุบัน 4. ถ้อยคำของนิกการพนันพูดในที่ประชุมฟังไม่ขึ้น 5. ถูกมิตรอำมาตย์หมิ่นประมาท 6. ไม่มีใครประสงค์จะแต่งงานด้วย เพราะเห็นว่าชายนิกการพนันไม่สามารถเลี้ยงดูภรรยาได้¹⁹

ประเภทของการพนัน

ในวรรณคดีสันสกฤตโดยเฉพาะคัมภีร์ธรรมศาสตร์ มีการแบ่งการพนันออก เป็น 2 ประเภทตามอุปกรณ์ที่ใช้ในการเล่นว่า เป็นสิ่งมีชีวิตหรือเป็นสิ่งไม่มีชีวิตดังนี้

1. การพนันที่ใช้สิ่งไม่มีชีวิตเป็นอุปกรณ์ในการเล่น เรียกว่า การพนันทฤษฎะ
 2. การพนันที่ใช้สิ่งมีชีวิตเป็นอุปกรณ์ในการเล่น เรียกว่า การพนันสมาทวะยะ
- ดังปรากฏข้อความในคัมภีร์มานวธรรมศาสตร์ว่า "การเล่นใดใช้สิ่งไม่มีชีวิต การเล่นนั้นเรียกในโลกนี้ว่า ทฤษฎะ ส่วนการเล่นใดใช้สิ่งมีชีวิต การเล่นนั้นเรียกว่า สมาทวะยะ"²⁰

< ในคัมภีร์ธรรมศาสตร์ฉบับพหุทัสปะติได้อธิบายถึงการพนันประเภทสมาทวะยะไว้ชัดเจนว่า "เมื่อนก แกะ กวาง และสัตว์อื่นใดถูกนำไปต่อสู้กัน เมื่อได้มีการวางเดิมพันไว้แล้ว เรียกว่า การพนันสมาทวะยะ"²¹

¹⁹ที่. ปา. 11.182.197

ฉ โขเม คหปติปุตฺต อาทินฺวา ชุตปฺปมาทภูฏานานฺโยเค ชยํ เวรํ ปวสตี ชิโน
 วิตุตฺตมฺบุโสจตี สนฺทิกฺกุริกา ธนชานี สภาคคฺคฺสฺส วจันํ น รุหตี มิตฺตตามฺจฺจจันํ ปรีกฺโกโต โทตี
 อาวาทวิวาทกานํ อปฺปคฺคฺติโต โทตี อกฺขชุตฺโต ปุริสฺปคฺคฺโล นาลี ทวารภรณฺยาชาติ

²⁰Mn. 9.223

Aprāṇibhiḥ yat kriyate tat loke dyūtam ucyate/
 prāṇibhiḥ kriyate yas tu sa vijñeyah samāhvayah//

²¹When birds, rams, deer, or other (animals) are used to fighting against on another, after a wager has been laid, it is called betting on animals (samāhvaya).

ส่วนในคัมภีร์พระไตรปิฎกบาลีไม่มีการแบ่งประเภทของการพนันไว้ แต่มีการกล่าวถึงชื่อของการพนันและการเล่นอื่น ๆ ไว้หลายประเภทปรากฏในพระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ มีข้อความว่า เมื่อครั้งพระพุทธเจ้าประทับอยู่ในพระเชตวันนอกเมืองสาวัตถี มีพระภิกษุผู้ประพฤติตัวไม่เหมาะสมอยู่ 2 พวก คือ พระอัสสชิ และพระบุณฺโฬทสฺส ผู้เป็นเจ้าถิ่นในชนบทกัฏฐาศิริ พวกภิกษุเหล่านั้นพากันประพฤติอนาจารต่าง ๆ ตั้งแต่เอาดอกไม้ไปติดหน้าอกสตรี ฉันทอาหารยามวิกาล ต้มน้ำเมา เติมน้ำ ชับร้อง นอนเตียงเดียวกัน และห่มผ้าผืนเดียวกันกับสตรี ตลอดจนเล่นหมากรุกแถวละแปดตา แถวละสิบตา หมากเก็บ ชิงนาง หมากไหว โยนห่วง ไม้ทิ้ง ฟาดให้เป็นรูป สะกา เป่าใบไม้ เป็นต้น²²

× พระสุตตันตปิฎก สีลขันธวรรค ทีฆนิกาย พระสูตร 5 พระสูตรในหมวดมัชฌิมคิลคือ พรหมชาลสูตร สามัญญผลสูตร อัมพัตถสูตร ไสยทัณฑสูตร และ กุญฺฑลสูตร กล่าวในทำนองเดียวกันว่า พระพุทธเจ้าได้คร่ำเคืองสติพระภิกษุไม่ให้ประมาทด้วยการใช้เวลาไปในการเล่นชนิดต่าง ๆ ที่ไม่มีแก่นสาร การเล่นสะกาก็รวมอยู่ในบรรดาการเล่นเหล่านั้นด้วย ดังข้อความว่า

พระสมณโคดม เว้นขาดจากการชวนชวายน เล่นการพนันอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาทอย่างเช่นสมณพราหมณ์ผู้เจริญบางพวก ฉันทโภชนะที่เขาให้แล้วด้วยศรัทธา แล้วยังชวนชวายน เล่นการพนันอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาทเห็นปานนี้คือ เล่นหมากรุกแถวละแปดตา แถวละสิบตา หมากเก็บ ควด หมากไหว โยนห่วง ไม้ทิ้ง กำทาย สะกา เป็นต้น²³

²² วิ.มทา. 1.614.416

อฏฺฐรูปเทปิ กิฬฺหฺนฺติ ทสฺสปเทปิ กิฬฺหฺนฺติ อากาเสปิ กิฬฺหฺนฺติ ปรีหารปเถปิ กิฬฺหฺนฺติ สฺนฺติกายปิ กิฬฺหฺนฺติ ขลิกายปิ กิฬฺหฺนฺติ ขฎฺฏิกายปิ กิฬฺหฺนฺติ สลากหฺนฺตฺเถปิ กิฬฺหฺนฺติ อฏฺฐเขนปิ กิฬฺหฺนฺติ ปงฺกฺจเรณปิ กิฬฺหฺนฺติ ฯ

²³ กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, พระไตรปิฎก, พระสุตตันตปิฎก, ทีฆนิกาย, สีลขันธวรรค, พรหมชาลสูตร. พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, 2521), หน้า 7.

วรรณคดีชาดกก็ถูกรวบรวมกล่าวถึงการเล่นสะกาดเพียงประเภทเดียว ซึ่งปรากฏใน
อรรถกถาชาดก กากาติชาดก ลิตตชาดก และวิสูตรชาดก เป็นต้น

องค์ประกอบของการเล่นการพนัน

องค์ประกอบของการเล่นการพนันมีดังต่อไปนี้

ก. นักการพนัน หรือ ผู้เล่นการพนัน ตรงกับคำภาษาสันสกฤตว่า กิตว ทูยตกร
อกุชกิตว อกุชเทวินุ ในวรรณคดีสันสกฤตปรากฏว่า กิตว เป็นคำที่ใช้มากที่สุด ส่วนใน
วรรณคดีบาลีตรงกับคำว่า ชุตกร ชุตจิตตโก และ อกุชตุคฺโค

นักการพนันมีสังคมของเขาที่ประกอบขึ้นด้วยบุคคลที่มีความรักและความสนใจใน
การเล่นการพนัน มีเงินทองและสมบัติอื่น ๆ ที่จะนำมาวางเป็นสิ่งเดิมพันในการเล่นการพนัน
นักการพนันมีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมตลอดจนบุคลิกภาพที่แตกต่างกันไป ในการพิจารณา
สถานภาพของนักการพนันที่ปรากฏในวรรณคดีสันสกฤตและวรรณคดีบาลี ผู้วิจัยได้แบ่งนักการพนัน
ออกเป็น 2 พวกตามสภาพธรรมชาติที่เป็น คือ นักการพนันที่เป็นมนุษย์ และนักการพนันที่เป็นอมมนุษย์
นักการพนันประเภทหลังมักจะแปลงร่างมาเป็นมนุษย์ก่อน แล้วมาติดต่อกับมนุษย์ เพื่อ เล่นการพนัน
เช่น พญาครุฑ หรือพญาสุบรรณในเรื่องกากาติชาดก ปุณณกยัภษในเรื่องวิสูตรชาดก เป็นต้น
ผู้วิจัยจะได้พิจารณาสภาพของนักการพนันในแต่ละสภาพดังนี้

1. นักการพนันที่เป็นมนุษย์

จากการศึกษาสภาพของนักการพนันทั้งหลายที่เป็นมนุษย์ ผู้วิจัยพบว่า
นักการพนันมีสภาพแตกต่างกันตามฐานะทางเศรษฐกิจ สังคม และบุคลิกภาพ แบ่งออกได้
เป็น 2 กลุ่ม คือ นักการพนันที่มีฐานะเป็นชนชั้นสูง และนักการพนันที่เป็นสามัญชน

ก. นักการพนันที่เป็นชนชั้นสูง ที่เป็นผู้นำในสังคม มีสถานภาพทาง
สังคมสูง มีสถานภาพทางเศรษฐกิจดี และมีบุคลิกภาพ ดังจะกล่าวต่อไปนี้

1. นักการพนันที่มีสถานภาพทางสังคมสูง

นักการพนันเหล่านี้มีฐานะเป็นกษัตริย์ ปรากฏพระนามอย่างชัดเจน
ในวรรณคดีสันสกฤต เช่น พระยุษิษฐระ พระสุรโยธน์ พระนล พระบุษกร เหล่านี้เป็นที่เคารพ

ยกย่องในสังคม โดยเฉพาะพระนลและพระยชิษฐิระ ได้ชื่อว่าเป็นกษัตริย์ที่สูงส่งด้วยคุณสมบัติ
รูปสมบัติ และโลกสมบัติ

ในวรรณคดีบาลี มีนักรรณันที่เป็นกษัตริย์และพระโพธิสัตว์
ปรากฏอยู่หลายเรื่อง เช่น พระเจ้าพรหมทัตในเรื่องกาภาติชาดก พระเจ้าดัมพราชในเรื่อง
สุลยธิชาดก พระเจ้าธัญชัยโกมลพะโยในเรื่องวิรุทธชาดก นักรรณันที่เป็นพระโพธิสัตว์
ไม่ปรากฏพระนาม เช่น ในเรื่องอัทธกุตชาดก และลิตตชาดก เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีขุนนางที่มีปรากฏเป็นนักรรณัน เช่น ในเรื่อง
อัทธกุตชาดก พรหมณ์ตำแหน่งปุโรหิตเป็นนักเลงสะกาศที่มีฝีมือ เป็นเพื่อนเล่นสะกาศกับพระราชา
ของคนเสมอ ๆ ดังมีใจความว่า "พระราชาพระองค์นั้นทรงสะกาศกับปุโรหิต ทอดลูก เต้าทอง
บนกระดานเงิน"²⁴

2. นักรรณันที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี

นักรรณันที่เป็นกษัตริย์ย่อมมีความมั่งคั่งบริบูรณ์ด้วยทรัพย์สิน
เช่น พระยชิษฐิระได้นำเอาสมบัติที่มีค่ามากมายมาเป็นเดิมพัน เมื่อถูกโกงไปด้วยความไม่เป็น
ธรรม พระองค์จะเพิ่มเดิมพันให้มากขึ้นในแต่ละครั้ง ซึ่งแสดงว่าพระองค์มีสมบัติมากมาย
ดังข้อความว่า "เรามีใจจำนวนร้อยใบ แต่ละใบบรรจุเหรียญทองคำจำนวนพันเหรียญ พระคลัง
สมบัติมีทองไม่มีวันหมดสิ้น เงินอีกจำนวนมาก ดูกรพระราชา นี่เป็นสมบัติของเรา เราจะเล่น
พนันกับท่านด้วยสมบัติ"²⁵

²⁴ชา. อ. 2.82

โส ปุโรหิตเตน สทุธิ ชุต กิพติ กิพนโต ปน ฯ

²⁵MBh. 2.54.2

Ime niṣkaśahasrasya kuṇḍino bharitāḥ śātam
kośo hiraṇyaṃ akṣayyaṃ jātarūpam anekaśaḥ/
etad rājan dhanam mahyam tena dīvyāmyaḥam tvayā//

วรรณคดีชาดกฏกรถากกล่าวถึงความมั่งคั่งของพระเจ้าอนัญชัย
โกธิยะในเรื่องวิรุทธชาดกว่า พระองค์มันพระทัยที่จะชนะปุลณณะอย่างแน่นอน พระองค์จึง
กล่าวห่มเทศมบัติทั้งหมด เช่น ช้าง โค ม้า แก้วมณี ภูเขพล และแก้วอื่น ๆ ให้เป็น
เดิมพัน²⁶

3. นักการพนันที่มีบุคลิกภาพ

ผู้วิจัยพิจารณาเรื่องการมีบุคลิกภาพใน 2 ลักษณะ คือ
มีบุคลิกภาพที่หึงประสงค์ และบุคลิกภาพที่ไม่หึงประสงค์

ก. บุคลิกภาพที่ดี

บุคลิกภาพที่ดีที่ เห็นได้ชัดในนักการพนันที่เป็น
ชนชั้นสูง คือ ความมีเมตตาธรรม การรับฟังความเห็นของผู้อื่น ความเป็นผู้คัดสินใจดี
มีชดียมานะและมีความสัจย์

1) ความมีเมตตาธรรม

พระอุธิษฐิระเป็นผู้มีน้ำพระทัยกว้างขวาง มีเมตตาธรรม
รักญาติพี่น้อง เมื่อมหามถวิรุทธรับราชโองการของพระเจ้าอตุคราชภูมา เชิญพระองค์ไปแข่งขันสะกา
พระองค์ทรงถามถึงทุกข์สุขของหมู่ญาติดังนี้ "ข้าแต่ท่านกษัตริย์ ญาติใจของทนายไม่ร่า: รุ่งแจ่มใส
เลย ท่านมาอย่างสะดวกสบายดีหรือ เหล่าโอรสของท้าวอตุคราชภูมิ่ง เชื่อฟังพระบิดาผู้ชราของ
พวกเขาดีนะ และพลกนิกรคงจงรักภักดีต่อท้าวเธอเป็นอย่างดี"²⁷

²⁶ มหามถวิรุทธชาดก, ชาติกฏกรถาย ทศโม ภาโค มหานิปาตวณณา
(กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไท, 2465), หน้า 241.

²⁷ MBh. 2.52.5

Vijñāyate te manaso na praharsaḥ kaccit kṣattaḥ kuśalenāgato'si/
Kaccit putraḥ sthaviṛasyānulomā vaśānugaścāpi viśo' pi kaccit//

2) การรับฟังความเห็นของผู้อื่น

ถึงแม้ว่าพระยุธิษฐิระจะทรงเป็นผู้มีความรู้

เฉลียวฉลาด มีความเที่ยงตรงก็ตาม แต่ก็ไม่เคยทรงพระองค์ว่าจะตัดสินพระทัยได้ถูกต้องเสมอไป พระองค์ทรงปรึกษาและรับฟังความคิดเห็นของผู้ใหญ่เสมอ โดยเฉพาะมหามติวิทูร ผู้ทรงความรู้และเป็นธรรม

3) ความเป็นผู้ตัดสินใจดีและมีชดชยมานะ

การตัดสินใจอย่างเด็ดขาดเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้นำที่ดี

พระยุธิษฐิระตัดสินพระทัยเดินทางไปเมืองหัสตินาปุระตามคำเชิญของท้าวธฤตราษฎ์ และตั้งพระทัยว่าจะทรงเล่นสะกา เมื่อถูกท้าวก่อนหน้านั้น เมื่อพระองค์ทรงทราบว่ามีการเปลี่ยนตัวผู้เล่น คือ พระทูลโยธน์ให้พระศกุนีแห่งเมืองคันธาระเล่นแทน พระยุธิษฐิระก็ทรงรับคำท้าในการเล่นการพนันของพระทูลโยธน์ แม้จะไม่ยุติธรรมก็ตาม

อนึ่ง ในคัมภีร์มหากาโรด มีกล่าวถึงพระนลผู้ทรงเป็นกษัตริย์ที่ชอบเล่นสะกา และแพ้พระบุษกรต้องเสียราชสมบัติ แต่พระองค์ก็ไม่ทรงยอมเอาอิสรภาพของพระองค์และพระมเหสีเป็นเดิมพัน แม้จะถูกพระบุษกรเยาะเย้ยให้อานางทมยันตีเป็นเดิมพันก็ตามที ทั้งนี้เพราะพระองค์ทรงมีความอดกลั้นและตัดสินพระทัยดี

4) ความมีสัจจะ

ความมีสัจจะของพระยุธิษฐิระและพระนลเป็นที่ประจักษ์ ทำให้พระศกุนีและพระบุษกรเอาเปรียบได้

ในวรรณคดีบาลี พระเจ้าอนัญชัยโกโรวะก็เป็นกษัตริย์ที่ถือความสัตย์เป็นอย่างยิ่ง

ข. บุคลิกภาพที่ไม่ดี

บุคลิกภาพที่ไม่ดี เห็นได้ชัดจากพฤติกรรมของนักการพนัน

ที่มุ่งหวังของเดิมพัน โดยใช้เล่ห์เหลี่ยมคดโกง เช่น ความมีจิตริษยาอยากได้ทรัพย์สมบัติของผู้อื่น การใช้เล่ห์เหลี่ยมคดโกงเพื่อให้คนบรรลุเป้าหมาย โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องและการซ้ำเติมผู้แพ้

1) ความมีจิตริษยาอยากได้ทรัพย์สมบัติของผู้อื่น

พระทูลโยธน์หลังจากที่ได้เสด็จไปในงานฉลองสภาใหม่

ณ เมืองอินทรวังสัล ทรงเห็นพิธีราชสุยะและความรุ่งเรืองของพระยุธิษฐิระ แล้วมีจิตริษยาอยากให้

ความรุ่งเรืองของพระยอชฐิระเสื่อมสิ้นไป พระศกุนิผู้เป็นลุงของพระทุโรโยธน์ ผู้ชำนาญในการเล่น สะกา ทราบว่าพระยอชฐิระโปรดการเล่นสะกาเป็นอย่างมาก จึงขอให้ท้าวธฤตราษฎ์เชิญชวนพวก พี่น้องปาดทพให้มาในพิธีฉลองสภาใหม่ แล้วพระศกุนิก้เชิญพระยอชฐิระเล่นสะกาโดยมีเดิมพัน ด้วยความเชื่อมั่นในความสามารถของพระองค์เอง พระศกุนิทรงมั่นพระทัยว่า พระองค์จะเอาชนะ พระยอชฐิระได้ จึงทรงเล่นสะกาแทนพระทุโรโยธน์ ครั้นว่า "ขอเดชะ ข้าพเจ้ามีความชำนาญในการเล่นสะกา โดยไม่ต้องสงสัย ข้าพเจ้าจักเอาอาญาจักรของพวกเขา และจะนำเอาความเจริญ รุ่งเรืองกลับมาเพื่อพระองค์"²⁸

2) การใช้เล่ห์เหลี่ยมคดโกงเพื่อให้คนบรรลุเป้าหมาย พวกปาดทพยอมประจักษ์ถึงเล่ห์เหลี่ยมและความชั่วร้าย

ของพระศกุนิตี มหามติวิบุรได้เตือนพระศกุนิให้เลิกการแข่งขันสะกาครั้งนี้ว่า "พวกเราทั้งหลาย ทราบดีว่าโอรสสุวณนั้น มีทักษะในการเล่นสะกา กษัตริย์ชาวเขาทราบวิธีชั่วร้ายที่มีอยู่ในการเล่น สะกา โปรดให้พระศกุนิกษัตริย์ชาวเขาผู้ทำสงครามด้วยมายากลกลับไปยังที่เขาจากมาเถิด"²⁹

3) การซ้ำเติมผู้แพ้

ในคัมภีร์มหากาโรตตวณบรรพปรากฏว่า เมื่อพระนล พ่ายแพ้ในการเล่นสะกาแล้ว พระนุชกรแสดงความไร้เมตตาธรรมต่อพระนลดังโคลงว่า "ผู้ครองนคร คือ พระนุชกรได้ประกาศทั่วพระนครว่า ถ้าหากผู้ใดเอื้อเพื่อช่วยเหลือพระนล ให้จับผู้นั้นประหารเสีย"³⁰

²⁸ MBh. 2.44.20

Tasyākṣakuśalo rājann ādāsye' haṃ asamsāyam/
rājyaṃ śriyaṃ ca tām dīptām tvadartham puruṣarṣabha//

²⁹ MBh. 2.56.10

Jānīmahe devitaṃ sāubalasya veda dyūte nikṛtim pārvatīyah/
yataḥ prāptaḥ śakunis tatra yātu mayāyodhī bhārata pārvatīyah//

³⁰ MBh. 3.58.8

Puṣkaraḥ tu mahārāja ghoṣayāmāsa vai pure/
nale yaḥ samyag ātiṣṭheta gacched vadhyatām mama//

๔) การคิดโกงด้วยการใช้คำพูดที่มีเล่ห์เหลี่ยม

ในวรรณคดีชาดกกฎกถาบาลี เรื่องวีรบุรุษบัณฑิต

พระเจ้าธัญชัยโกโรหิตะ เล่นสะกาแพ้นั้นปฤณณะยักษผู้ใช้ เล่ห์เหลี่ยม ใน เรื่องของ เดิมพัน กล่าวคือ ปฤณณะใช้ของวิเศษ 2 อย่าง เป็นเดิมพันล่อใจ พระเจ้าธัญชัยโกโรหิตะผู้ให้สิ่งของ มีค่าเป็นเดิมพัน มี แก้ว แหวน เงินทอง เป็นต้น ยกเว้นพระองค์เอง เศวตฉัตร และ พระมเหสี ดังนั้น ปฤณณะจึงใช้คำพูดนี้ให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองโดยการตีความว่า พระวีรบุรุษบัณฑิต นั้นเป็นแก้วอันประเสริฐในบรรดาแก้วแหวน เงินทอง เหล่านั้น

๕) ความมีจิตใจอ่อนแอ

การพ่นมีอิทธิพลต่อจิตใจ มีเสน่ห์ดึงดูดใจนัก

การพ่นดังกล่าวมาแล้ว เช่นเดียวกับผู้ติดยาเสพติดข่มตกอยู่ในอำนาจของยาเสพติด นักการพ่น ก็มีความรู้สึกติดใจในการเล่นการพ่นเช่นกัน เมื่อมีความรู้สึกอยากเล่นการพ่น นักการพ่นก็ยากที่จะหักห้ามใจตนเองได้ ในคัมภีร์ฤคเวทมีกล่าวถึงนักการพ่นที่มีจิตใจอ่อนแอ ไม่สามารถเอาชนะความอยากเล่นการพ่นได้ พระนลได้ชื่อว่าโปรดปรานการเล่นสะกา เมื่อถูกพระบุษกรทำท่ายเล่นสะกา พระองค์ก็ไม่ทรงสามารถบังคับพระทัยได้ พระองค์ทรงรับคำเชิญ และผลที่สุดพระองค์ต้องสูญเสียทุกสิ่งทุกอย่างเพราะการพ่นดังกล่าว

๖. นักการพ่นที่เป็นสามัญชน

นักการพ่นที่เป็นสามัญชนผู้ไม่ใช่พราหมณ์และกษัตริย์ มีกล่าวถึงใน คัมภีร์ฤคเวทว่า เป็นผู้สูญเสียทุกสิ่งทุกอย่างแล้วคร่ำครวญเศร้าโศกเสียใจ เทพสวิตฤได้สั่งสอน ให้เขากลับไปประกอบอาชีพเดิมคือ อาชีพทกลีกรรม ดังบทสวดที่กล่าวว่า " เจ้าจงอย่า เล่นการพ่น อีกเลย จงกลับไปทำไร่ไถนา จงยินดีในสมบัติของคน คิดดูให้ดี ดูก่อนนักการพ่น ณ ที่นั่นมีวัว มีภรรยา เป็นของเจ้าเอง เทพสวิตฤผู้ประเสริฐองค์นี้ได้เปิดเผยความจริงนี้แก่ข้าพเจ้า"³¹

³¹ RV.10.34.13

Akṣair mā dīvyahḥ kṛṣim it kṛṣaṣva vitte ramasva bahu manyamānah/
tatra gāvahḥ kitava tatra jāyā tan me vi caṣṭe savitāyam aryah//

2. นักรการพนันที่เป็นอมมุขย์

อมมุขย์คือพวกที่ไม่ใช่มุขย์ ในวรรณคดีปรากฏว่ามีพวกที่ไม่ใช่มุขย์หลายประเภท เข้ามามีบทบาทและเกี่ยวข้องกับมุขย์ พวกนี้ส่วนมากมีอิทธิฤทธิ์ เทนิอมมุขย์ธรรมดา หากมุขย์ที่ไม่ใช่พระโพธิสัตว์หรือผู้มีบุญญาธิการแล้ว ก็อาจแพ้อำนาจของพวกอมมุขย์เหล่านี้ได้ พวกอมมุขย์มีดังนี้

ก. ครุฑหรือสุบรรณ

ในวรรณคดีมาลี เรื่องกาภาคิชาคคและสุสันธิชาคค กล่าวถึงพญาครุฑหรือพญาสุบรรณที่เป็นอมมุขย์จำพวกหนึ่ง เข้ามามีบทบาทในการเล่นสะกากับมุขย์คือ พระเจ้าพรหมทัตและพระเจ้าดัมพราช และการเล่นครั้งนั้นถือเป็นการ เล่นเพื่อความบันเทิง

ข. ยักษ์

ในคัมภีร์ชาคกัฎฐกถาบาลีมีกล่าวถึงยักษ์ผู้มีอิทธิฤทธิ์ชื่อว่าปุลณกะ เป็นหลานของท้าวเวสสุวรรณ สามารถพาพระวิฑูรย์มัทิตมาให้นางอิรันตีได้ เนื่องจากมารดาของนางได้ยืมกิดคิศัพท์ของพระวิฑูรย์ แสดงธรรมได้ไพเราะจับใจยิ่งนัก นางจึงมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะฟังธรรมจากพระวิฑูรย์ จึงแกล้งป่วยแล้วต้องได้กินหัวใจของพระวิฑูรย์ หากไม่แล้วนางคงต้องตาย นางอิรันตีธิดาของมารดาจึงรับอาสาจะจัดการเรื่องนี้ให้ นางจึงประกาศไปว่า ชายใดก็ตามไม่ว่าจะเป็นมุขย์ ครุฑ ยักษ์ นาค คนธรรพ์ ถ้าสามารถพาตัวพระวิฑูรย์มาได้ นางจะยอมแต่งงานด้วย ขณะนั้นปุลณกะยักษ์ซึ่งเป็นคู่ครองกันมาแต่อดีตชาติ ผ่านมาได้ยินเสียงประกาศและพบหน้านาง เกิดมีใจรักนางเป็นอย่างยิ่ง จึงอาสาจะไปพาตัวพระวิฑูรย์มัทิตมาให้

ปุลณกะทราบว่าพระวิฑูรย์เป็นที่ปรึกษาของพระเจ้าโกรัพะยะ และเป็นที่หวงแหนมากดังชีวิต เขาจึงคิดหาอุบายทำตายพระเจ้าโกรัพะยะ เล่นสะกา เพราะพระองค์โปรดปรานสะกามาก ไม่เคยแพ้ใคร ปุลณกะจึงไปแสวงหาของที่มีค่ามากที่สุดมาเป็นของเดิมพัน จึงได้มา 2 อย่างคือ แก้วมณีโชติรส ซึ่งเป็นแก้วสารพัดนึก และมีามโนมัยสินธพที่มีผีเท้าเป็นเลิศ แล้วนำมาทำพนัน ด้วยความฉลาดรอบคอบ และด้วยอำนาจอิทธิฤทธิ์ของยักษ์ พระเจ้าโกรัพะยะจึงพ่ายแพ้ในที่สุด

ขี. นายบ่อน

นายบ่อน (สภิกะ หรือ ทยุตาดยัภชะ) ปรากฏในคัมภีร์ธรรมศาสตร์ และ อรรถศาสตร์ในฐานะเป็นผู้จัดการ หรืออำนวยการในบ่อนที่ตนเองรับผิดชอบ มีหน้าที่จัดเตรียม อุปกรณ์การเล่นการพนันในบ่อนของตน ได้รับเงินค่าตอบแทนร้อยละสิบของเงินเดิมพัน³²

ส่วนในยาชฎวัลภชะ อนุญาตให้นายบ่อนได้รับผลประโยชน์ร้อยละ 5 จากเงินเดิมพันมากกว่า 100 ปณะ แต่ถ้าเงินเดิมพันน้อยกว่านั้น นายบ่อนจะได้อัตรา 10³³

ในทศกumarจริต เจ้าชายอพทรวรมันให้เงินที่พระองค์ได้รับจากการเล่นการพนันครึ่งหนึ่งแก่นายบ่อน³⁴

บางทีนายบ่อนต้องเอาเงินของตนเองจ่ายแก่ผู้ชนะหากเก็บเงินจากผู้แพ้ไม่เพียงพอ ดังข้อความว่า "นายบ่อนอาจจะจ่ายเงินแก่ผู้ชนะโดยการควักกระเป๋า เบ้าของตนเอง ในกรณีที่ได้รับเงินจากนักการพนันผู้แพ้แต่ไม่เพียงพอภายใน 3 ปีก็ หรือจ่ายทันทีถ้ากลัวเงินจำนวนนั้นสูญหาย"³⁵ นายบ่อนต้องรักษาความเป็นธรรมแก่ผู้เล่นหาอุปกรณ์ที่บริสุทธิ์ดังข้อความว่า "นายบ่อนพึงจัดหา เบี้ยและลูกเต๋าที่บริสุทธิ์ให้แก่เขาเหล่านั้น"³⁶

³²Nār. 17.2

Sabhikah karyed dyutam dadyad deyam ca tatkrtam/
dasakam tu satad vrdhstasya syad dyutakarita//

³³Yājñ. 2.119

³⁴Daṇḍin. The Dasakumaracarita ed. by M. R. Kāle 4 th ed.

(Delhi : Motilal Banarsidass, 1966), p. 75-77.

³⁵Kāt. 937 อ้างถึงใน P. V. Kane History of Dharmaśāstra

Jeturddyatsvakam dravyam jitad grahyam tripaksakam/
sadyo va sabhikenaiva kitavaddh samsaye//

³⁶Kaut. Artha. 3.20.8

Tesam adhyakṣaḥ suddhās kākanīrakṣaṃśca sthāpyeyuh//

ค. พยาน

พยาน (สากษิน) หมายถึง บุคคลที่มีส่วนรู้เห็น เหตุการณ์ สามารถเป็นผู้ยืนยัน เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ เมื่อมีกรณีพิพาทเกิดขึ้น พยานจะมีความจำเป็นก็ต่อ เมื่อเกิดกรณีพิพาท ระหว่างนิกการพนัน ตกลงกันไม่ได้ไม่ว่าจะเป็นเรื่องใดก็ตาม เกี่ยวกับการพนัน

บุคคลที่จะมาเป็นพยานนั้นก็มาจากนิกการพนันด้วยกันนั่นเอง ที่ได้รับความไว้วางใจจากนิกการพนันทั้งหลายตั้งข้อความว่า "นิกการพนันทั้งหลายที่อยู่ในหมู่นิกการพนันอาจทำหน้าที่เป็นผู้ตัดสินหรือ เป็นพยานก็ได้ แล้วแต่กรณีใน เมื่อมีข้อพิพาท เกิดขึ้นระหว่างการ เล่นการพนัน"³⁷

วรรณคดีบาลี พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ชาดก เรื่องวิฐรบัตติต ปราภฏเรื่อง ของพยานตอนที่ปุลณกยัถ์ ก่อนจะเริ่มแข่งขันสะกากับพระราช ได้ขอร้องให้พระราชทั้ง ร้อยเอ็ด เมืองที่ประชุมกันอยู่ในสภาแห่งนั้นให้ช่วย เป็นพยานตั้งข้อความว่า "ข้าแต่พระเจ้าสุรเสน พระราชาแห่งแคว้นปัญจาล พระเจ้ามัจฉราช พระเจ้ามัททราช ทั้งพระเจ้าเกกราช ของจ ทอดพระเนตรดูข้าพเจ้าทั้งสองสู้กันด้วยสะกา (กษัตริย์กิติ พราหมณ์กิติ ไม่ได้ทำสักขีพยานไว้แล้ว) ย่อมไม่ทำกิจอะไร ๆ ในที่ประชุม"³⁸

เป็นที่ประจักษ์แล้วว่าการ เล่นการพนันที่ไทนยอมมีคาราคีโงกันในที่นั้น เสมอ เพราะการพนัน เป็นสิ่งชั่วร้ายอย่างหนึ่งเป็นอบายมุขดังกล่าว เมื่อเกิดการโงกันต่อมาก็จะต้อง ทะเลาะ เบาะแว้งกัน เมื่อถึงตอนนี้พยานจึงเป็นสิ่งจำเป็น ปุลณกยัถ์นั้นว่าเป็นผู้รอบคอบมากที่สุด รู้จักใช้พยาน ผลที่สุดเขาจึงได้ตัววิฐรบัตติตไปสมความปรารถนา

³⁷ Nār. 12.4

Kitaveṣṣveva tiṣṭheyuḥ kitavāḥ saṃsāyaṃ prati/
ta eva tasya draṣṭāraḥ syusta eva ca sākṣinaḥ//

³⁸ พ.ชา.28.936.9

ปัญจาล ปจจุคคต สุรเสน มัจฉา จ มัททา สท เกกเกลิ ปสุสนตุ
โน เต อสเถน ยุตถิ น โน สภายิ น กโรนติ กิญจิ ฯ

ง. สถานที่เล่นการพนัน

สถานที่เล่นการพนัน (ทฤษฎสภา) ตามที่ปรากฏในวรรณคดีสันสกฤตและวรรณคดีบาลี นั้น ย่อมแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับประเภทของการพนันและสภาพของผู้เล่น การพนันสหายหะยะที่ใช้สัตว์ต่อสู้กันเพื่อของเดิมพันนั้น ไม่ปรากฏมีรายละเอียดเกี่ยวกับสถานที่เล่นการพนัน มีปรากฏสถานที่เล่นการพนันเฉพาะการพนันทฤษฎะ เช่น การเล่นสะกา ผู้วิจัยแบ่งสถานที่เล่นออกเป็น 2 ประเภทตามสถานภาพของผู้เล่นดังนี้

1. สถานที่เล่นการพนันสำหรับผู้เล่นที่เป็นกษัตริย์

สถานที่ที่นักการพนันที่เป็นพระราชากษัตริย์ใช้เล่นสะกา ส่วนใหญ่จะเป็นสถานที่ที่จัดตกแต่งขึ้นในสวนใดส่วนหนึ่งของพระราชวัง หรือเป็นสถานที่จัดขึ้นเพื่อการแข่งขันโดยเฉพาะ เช่น ในคัมภีร์มหาภารตะมีการจัดสถานที่เล่นในสภาใหม่ของเมืองหัสตินาปุระ พระทศโยธน์ทรงถือโอกาสเปิดฉลองสภาใหม่นี้ด้วยการแข่งขันสะกาแบบพี่น้อง และเป็นการอวดสภาใหม่แก่เหล่ากษัตริย์ดังข้อความว่า "สภาของเรา นี้ วิจิตรงดงามไปด้วยสรรพรัตนะ ตกแต่งด้วยเตียงและตั้งราคาแพง ขอเชิญพระองค์พร้อมด้วยพระอนุชาทั้งหลายมาชมสภาใหม่นี้ และประเดิมเล่นสะกาแบบมิตรภาพ ณ ที่นี้"³⁹

ในวรรณคดีบาลี พระเจ้าอนัญชัยโกวัฑฒนะจะทรงแข่งสะกากับปุนณกะ ก็มีพระบัญชาให้อำมาตย์ตกแต่งสถานที่เล่นสะกา และที่ประทับสำหรับเหล่ากษัตริย์ที่มาประชุมในที่นั้นด้วยอย่างโอ้อ่าสมศักดิ์ศรีของพระราชากษัตริย์

³⁹ MBh, 2.51.21

sabheyam me bahuratnā vici trā sāyasanair upapannā mahārhaiḥ/
sā dr̥śyatām bhrātr̥bhiḥ sārddham etya suhr̥ddyūtam yartatām atra
ceti//

2. สถานที่เล่นการพนันสำหรับผู้เล่นที่เป็นสามัญชน

นักการพนันที่เป็นสามัญชนส่วนใหญ่จะเล่นการพนันเป็นกลุ่ม สถานที่เล่นการพนันจึงเป็นบ่อนการพนันที่ถูกจัดขึ้นเพื่อเล่นการพนันโดยเฉพาะ ในสมัยรัชระเวทไม่มีกฎระเบียบสถานที่เล่นการพนันไว้ชัดเจน เพียงแต่มีการกล่าวถึงว่าเป็นสถานที่ที่นักการพนันรีบเดินทางไปหา เหมือนหญิงสาวเดินทางไปที่นัดพบฉะนั้น⁴⁰

ในทศกัณฐชาดกมีการกล่าวถึงบรรยากาศภายในบ่อนไว้อย่างชัดเจนว่ามีความสับสนวุ่นวาย นักการพนันใช้เล่ห์เหลี่ยมในการเล่นนานับประการ⁴¹

จ. อุปกรณ์การเล่นการพนัน

อุปกรณ์ของการเล่นการพนันขึ้นอยู่กับประเภทของการพนัน เช่น การพนันประเภทหมาทวยะนั้น ไม่ปรากฏว่ามีอุปกรณ์การเล่นอะไร เพราะการให้สัตว์ต่อสู้กันน่าจะมีเพียงสัตว์และสนามหรือลานเท่านั้น ส่วนการพนันประเภทสะกาหรือทศกัณฐะนั้น มีอุปกรณ์เพียง 2 อย่าง คือ ลูกเต๋า และกระดานสะกา

1. ลูกเต๋า

เมื่อประมาณ 1,500 - 1,000 ปีก่อนคริสต์ศักราช มีการกล่าวถึงลูกเต๋าเป็นครั้งแรกในคัมภีร์ฤคเวทและอรรถรทเวทตามลำดับ ลูกเต๋ายี่ทอด โยนขึ้นไปในอากาศแล้วให้ตกลงมาบนลานดิน ลูกเต๋าซึ่งตรงกับคำภาษาสันสกฤตว่า อกษ มีรูปร่างและลักษณะแตกต่างจากลูกเต๋าที่เราเห็นในปัจจุบันนี้ ลูกเต๋ามาจากเมล็ดผลไม้มะพร้าวหนึ่ง เรียกว่า วิภิกกะ⁴²

⁴⁰RV. 10.34.5

⁴¹Dandin, Daśakumāracarita, ed. by M. R. Kāle, pp. 75-77.

⁴²A. L. Basham, The Wonder That Was India (London : Sidwick and Jackson, 1954), p. 207.

ซึ่งพระราชารวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงแปลเป็นภาษาไทย สมอทิเภก⁴³ ในภาษาไทย นอกจากจะเรียกว่าลูกเต๋าแล้ว ยังเรียกได้อีกหลายอย่าง เช่น ลูกบาศก์ ลูกบาทสะกา บาทสะกา เป็นต้น

ในวรรณคดีบาลีมีปรากฏเรื่องราวของลูกเต๋ามากมาย เช่น ใน เรื่องวิสูตรมณฑิตกล่าวไว้ว่า ลูกเต๋าทำด้วยทองซึ่งเล่นคู่กับกระดานที่ทำด้วยเงิน ดังข้อความว่า "ราชบุรุษทั้งหลายจึงยกกระดานสะกาที่ทำด้วยเงินพร้อมด้วยลูกเต๋าที่ทำด้วยทองมาตั้งไว้"⁴⁴ และในเรื่องเดียวกันนี้ได้บอกชื่อของลูกเต๋าทิ้งสี่ลูกด้วยว่า "ข้าแต่มหाराชมีลูกเต๋าคือ

๒๔ ลูก คือ ขาลี สาลี พุฬี และสันติภัทรา เป็นต้น ขอพระองค์จงทรงเลือกเอาลูกที่พอพระทัยเถิด"⁴⁵

2. กระดานสะกา

ในคัมภีร์ฤคเวทมีการทอดหรือโยนลูกเต๋าลงบนลานดินที่ทำไว้อย่างเรียบและ สะอาด ดังที่ เอ เอ แมคโดเนล (A. A. Macdonell) กล่าวไว้ว่า ไม่มีกระดานสะกาปรากฏใน การทอดลูกเต๋าสมาสมัยพระเวท แต่มีการทอดสะกาลงบนเบื้องล่างบนพื้นดิน⁴⁶ ลานที่ใช้เป็นสถานที่

⁴³พิทยาลงกรณ์, พระราชารวงศ์เธอ, กรมหมื่น, พระนลควาณันท์ (พระนคร : ไทยมิตรการพิมพ์, 2511), หน้า 22.

⁴⁴ชา. อ. 10.238

ราช บุริสา รชตผลเก สุวณฺณปาสเก รูปยี่สุ ฯ

⁴⁵เล่มเดียวกัน

มหाराช ปาสเกส อายา นาย ขาลี สาลี พุฬี สนิติภัทราทโย จตุวิสติ เตสุ
คฺมุเท อคฺคโน รุจฺจนกั อายั คณฺุทลาคิ ฯ

⁴⁶A. A. Macdonell, Vedic Index of Names and Subjects . vol. I
(Delhi : Motilal Banarsidass, 1967), pp. 2-3.

ทอดลูกเต๋าดำตรงกับคำภาษาสันสกฤตว่า อิริม แปลว่า ดินเค็ม ดินเกลือ⁴⁷ หรือ ที่ราบโล่ง
พื้นดินที่ปราศจากพืช และกระดานสะกา⁴⁸

ในคัมภีร์อรรถาธิบายการใช้คำว่า อธิเทวน ซึ่งแปลว่า ไต๊ะ หรือ กระดาน
สำหรับเล่นการพนัน⁴⁹

ส่วนวรรณคดีชาดกฏกรกถาบาลีเรื่องวิสูตรบัณฑิตกล่าวถึงกระดานสะกาว่า
ทำด้วยเงินคู่กับลูกเต๋าทอง และกระดานมีลักษณะเป็นตาราง 24 ตาราง ซึ่งเล่นด้วยลูกเต๋
4 ลูก คือ มาลี สาวตี พุทลี และสันติพิทรา⁵⁰

ในการขุดค้นเมืองโบราณโมเหินไซ คาโร นักโบราณคดีพบก้อนอิฐที่มีรอยแกะ
สลักเป็นรูปสี่เหลี่ยมมุมฉาก มีรอยเส้น 3-4 เส้น ซึ่งมี 4 แถว ซึ่งมีการสันนิษฐานว่าน่าจะเป็น
กระดานสะกา หรืออาจเป็นส่วนหนึ่งของกระดานสะกาก็ได้ ช่องว่างระหว่างรอยเส้นที่ก้อนอิฐ
นั้น เป็น เส้นคั่นกัน เป็นตารางซึ่งเขาสันนิษฐานว่าเป็นศิลปะสมัยแรกที่สุด⁵¹

จากหลักฐานที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ เราได้ทราบว่า ในสมัยพระเวทไม่มีกระดาน
สะกาที่เคลื่อนที่ได้แต่ใช้ลานดินเป็นที่ทอดสะกา สมัยต่อมาปรากฏในวรรณคดีชาดกฏกรกถาบาลี
ว่า มีกระดานสะกาที่เคลื่อนที่ได้และทำด้วยโลหะประเภทเงิน

⁴⁷ Vaman Shivram Apte, The Students Sanskrit English-Dictionary
(Delhi : Motilal Banarsidass, 1979), p. 95.

⁴⁸ Monier M. Williams, Sanskrit-English Dictionary (Delhi :
Rajabandhu Industrial Company, 1899), p. 168.

⁴⁹
ibid

⁵⁰ ชา.อ.บ. 6.545.133

⁵¹ Ernest Macary, Eary Indus Civilizations (New Delhi :
Hindustand Offset Press, 1976), p. 139.

ฉ. วิธีเล่นการพนัน

การพนันมี 2 ประเภทดังกล่าวแล้ว ดังนั้น วิธี เล่นก็ขึ้นอยู่กับประ เภทของการพนัน ประเภทแรกคือการพนันประเภทสะกาเท่านั้นที่ปรากฏวิธี เล่น ส่วนการพนันประเภทสมาทวะะยะนั้น ไม่ปรากฏวิธี เล่น จากบทสวดฤคเวทบทหนึ่งกล่าวถึงลักษณะของการกลิ้งของลูก เต๋าที่ถูกทอดลงบน ลานสะกาว่า "ลูก เต๋าทิ้งหลายกลิ้งลงสู่ เบื้องล่าง กระดอนขึ้นด้านบน"⁵² จากบทสวดนี้ทำให้เรา ทราบว่าลักษณะการทอดสะกาหรือวิธี เล่นนั้น ใช้มือโยนลูก เต๋าขึ้นบนอากาศแล้วให้ตกลงบนลานสะกา แล้วนับคะแนน เมื่อลูก เต๋าถูกทอดลงแล้ว ด้านที่หงายขึ้นด้านบนคือด้านที่นับคะแนน⁵³

วรรณคดีชาติกรุงรัตนโกสินทร์ เรื่องวิสูตรบัณฑิตกล่าวถึงวิธี เล่นไว้ว่า ผู้ เล่นใช้มือ เขย่า ลูก เต๋าก่อนแล้วก็โยนขึ้นไปบนอากาศ แล้วปล่อยให้ตกลงมาบนกระดาน หากลูก เต๋ายังตกไม่ถึง พื้นแต่เอามือรับไว้ก่อนแล้วยังไม่เป็นที่พอใจ นักการพนันจะโยนขึ้นไปใหม่อีกก็ครั้งก็ได้ ดังที่ พระเจ้าโกธิยะทรงกระทำดังข้อความว่า

พระราชาทรงขับ เพลงสะกาแล้วเอาพระหัตถ์พลิกลูก เต๋า แล้วโยนขึ้นไปบนอากาศ แต่ด้วย อำนาจของปณณกยักร์ ลูก เต๋าจึงตกลงมาที่จะทำให้พระราชาทรงปราชย พระองค์ทรงเชี่ยวชาญ ในศิลปศาสตร์ เรื่องของสะกา ทรงทราบแล้วว่าสะกาเมื่อตกลงมาจะทำให้ทรงปราชย จึงทรง คว้ามันไว้ในอากาศ แล้วโยนขึ้นไปในอากาศอีกครั้งหนึ่ง แม้ครั้งที่ 2 พระองค์ทราบว่าสะกา เมื่อตกลงมาจะทำให้พระองค์ต้องปราชย จึงทรงรับไว้โดยวิธีเดิม

⁵² RV. 10.34.9

Nicā vartanta upari sphuranti

⁵³ A. A. Macdonell, Vedic Index of Names and Subjects,

pp. 2-5.

⁵⁴ ชา. อ. 10.239

ราชา คีคิ คาชิตูวา ปาสเก หตุเถน ปริวตุติตุวา อากาเส ชิปี ฯ
 ปุณณกสุสานุภาเวน ปาสกา ราชานิ ปราชินนุตา กสุสนุติ ฯ ราชา ชุคสิปุมยทิภูสัลตาย
 ปาสเก อตุคโน ปราชยาย กสุสนุเต ญตุวา อากาเส เขว สมุกทุคมาโน คเหตุวา
 มุนากาเส ชิปี ฯ ทุติยมุปี อตุคโน ปราชยาย กสุสนุเต ญตุวา คเถน อตุคเทสิ ฯ

จากวรรณคดีบาลีนี้ เราได้เห็นภาพการโยนหรือทอดลูกเต๋าได้ชัดเจนขึ้น ว่าการเล่นสะกานในสมัยโบราณนั้น เล่นแบบง่าย ๆ ดังพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงอธิบายไว้ในอภิธานศัพท์ท้ายเรื่องพระนลคำหลวงว่า "การเล่นสะกานที่ท้าวมหัทธม เล่นกับพระยาครุฑในเรื่องกาพย์ ฤาที่พระนล เล่นกับพระบุษกรและพระยงขิธร เล่นกับพวก เภารพนั้น เป็นแต่ทอดลูกขาศแข่งคะแนนกัน เท่านั้น"⁵⁵

ช. ของเดิมพัน

ของเดิมพัน (คูลท หรือ ปณ) หมายถึง ทรัพย์สินเงินทองหรือสมบัติทุกชนิด รวมทั้งบุคคลที่ตนเองเป็นเจ้าของ และความเป็นอิสระภาพของตนเอง เหล่านี้เป็นสิ่งที่นักการพนันได้นำมาเป็นเดิมพัน ของเดิมพัน เป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนาและของเดิมพันจะมีค่าน้อย ขึ้นอยู่กับฐานะทางเศรษฐกิจและฐานะทางสังคมของผู้เล่น ดังในบทสวดเพื่อไซคลากที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถพเวทบทหนึ่งกล่าวว่า "ขอให้ข้าพเจ้าชนะได้โค ชนะได้ม้า ชนะได้ทรัพย์สิน และชนะได้ทอง"⁵⁶

ของเดิมพันได้ปรากฏอย่างละเอียดชัดเจนในคัมภีร์มหาภารตะ เนื่องจากผู้เล่นทั้งสองฝ่าย เป็นกษัตริย์มีฐานะทางเศรษฐกิจดีและฐานะทางสังคมสูง ต่างฝ่ายต่างใช้ของเดิมพันที่มีค่าน่ามากมายยากที่สามัญชนจะชิงทำได้ ดังปรากฏว่าพระทูลโยธนีได้รับอาสาจะหาทรัพย์สินเงินทองมาให้ตั้งข้อความว่า "ข้าแต่พระราชา ข้าพเจ้าจะจัดหาเพชรนิลจินดาและสมบัติทุกชนิดมาให้ และสำหรับข้าพเจ้านั้น พระศกุนิผู้เป็นลุงของข้าพเจ้าจะเล่นแทน"

⁵⁵ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว; พระนลคำหลวง (พระนคร : โรงพิมพ์เจริญธรรม, 2496), หน้า 559.

⁵⁶ AV. 7.50.8

Gojid bhūyāsam āsvajid dhanamjayo hiraṇyajit

⁵⁷ MBh. 2.53.15

Aham dātāsmi ratnānām dhanānam ca viśam pate/
madarthe devitā cāyam śakunir mātulo mama//

เมื่อพระยัชฐิระได้ฟังดังนั้น จึงเสนอเดิมพันเป็นกระดานแรกว่า "ตูก่อน พระราชา นี้เป็นไข่มุกอันสูงค่าจากมหาสมุทร เป็นของวิเศษที่มีความงามยิ่ง ประดับ ด้วยทองบริสุทธ์ เป็นของเดิมพันของเรา มหาราช แล้วท่านเล่าเอาอะไรมาเดิมพันกับเรา"⁵⁸

พระยัชฐิระแพ้การพนันและเสียสิ่งเดิมพันทุกครั้ง เพื่อเกียรติและศักดิ์ศรี เพื่อแสดงว่าพระองค์ยังมีสมบัติที่จะเล่นอีกมากมายนัก และต้องการจะเอาชนะให้ได้ ดังนั้น ในกระดานต่อไปพระองค์จึงทุ่มเทเดิมพันให้มากขึ้นตามลำดับ และของเดิมพันนั้นได้บรรยายไว้ อย่างละเอียดดังข้อความว่า "เรามีหญิงรับใช้หนึ่งแสนคน ผู้เป็นหญิงสาวสวมกำไลทองที่ข้อมือและ รอบต้นแขน ที่คอของนางประดับด้วยเหรียญทอง สวมพวงมาลัยอันมีค่าและเสื้อผ้าที่งดงาม ลูบลีด้วยหงษ์ไม้จันทร์ สวมใส่เครื่องประดับรัตนมณี"⁵⁹

เมื่อการเล่นดำเนินไป พระยัชฐิระได้พ่ายแพ้และสูญเสียเดิมพันอันมีค่า เหล่านั้น ไปอีก เพราะการเล่นโดยใช่เล่ห์เหลี่ยมคดโกงของพระศกุนิผู้ชั่วร้าย แม้พระยัชฐิระจะทรง ทราวมว่าถูกโกง แต่ก็ไม่สามารถจับได้ เนื่องจากความมีทักษะในการเล่นที่ว่องไวและแพรวพราว ด้วยกลโกงของพระศกุนิ

⁵⁸ MBh. 2.53.22, 23

Ayaṃ bahudhano rājan sāgarāvartasambhavaḥ/
maṇirhārottaraḥ śrīmān kanakottamabhūṣaṇaḥ//
etad rājan dhanam mahyam pratipāṇas tu kas tava/
bhavatveṣa kramas tāta jayāmy enaṃ durodaram//

⁵⁹ MBh. 2.54.12, 13

Śataṃ dāsīsaḥsrāni taruṇyo me prabhadrikāḥ/
kambukeyūradhāriṇyo niṣkakaṇṭhyaḥ svalaṃkṛtāḥ//
mahārhamālyābharanāḥ suvastrāś candanokṣitāḥ/
maṇīn hema ca bibhratyāḥ sarvā vai sūkṣmavāsasaḥ//

การแข่งขันสะการะหว่างพระยชิษฐิระกับพระศกุนิดำ เนิ่นไปอย่าง เกร่ง เกรียด พระยชิษฐิระเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ทุกครั้ง ทำให้สูญเสียสมบัติทั้งหมดของพระองค์ ผลสุดท้ายพระองค์ เอาพระอนุชาทั้ง 4 เป็นของเดิมพัน และในที่สุดพระชายาก็ต้องเอาไปเป็น เดิมพันด้วย

เมื่อพระนลท่ายแพ้การพนัน ได้สูญเสียทุกสิ่งทุกอย่าง เช่นกัน แต่ไม่ระนุชัด เจน ว่าสมบัติ เหล่านั้นเป็นอะไรบ้าง

ของ เดิมพันที่เป็น เงินตรา นั้น มีหลักฐานปรากฏในทศกมุขารจริตว่ามีเหรียญทองจำนวน 16,000 เหรียญ ของ เดิมพันนั้น เป็นสิ่งที่ปรารถนาของนักการพนันโดยทั่วไป แต่มีนักการพนัน บางคนไม่ได้ เล่นการพนัน เพื่อหวังสิ่งของที่เป็น เดิมพัน แต่ต้องการเอาแพ้ เอาชนะกันด้วยเกียรติ ศักดิ์ศรี และชั้นเชิงความสามารถในการเล่นการพนัน เช่น พระเจ้าพรหมทัตใน เรื่องกาภาคิชาดก พระยชิษฐิระในคัมภีร์มหาภารตะ เป็นต้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย